

1-кесте. «Даўйткөл» суў сақлағышы Сазан – *Cyprinus carpio* (Linnaeus, 1758) балығының паразитлер менен зыянланыў динамикасы

№	Паразитлердин атлары	Даўйт көл				Жәми			
		Жарылғаны – 14				Жарылғаны – 14			
		Зыянланғаны – 8				Зыянланғаны – 8			
		Дана	%	Сан тербелиси		Дана	%	Сан тербелиси	
				Кеми	Көби			Кеми	Көби
1.	<i>Cryptobia cyprini</i>	3	21,4	көп	көп	3	21,4	көп	көп
2.	<i>Eimeria carPELLI</i>	6	42,8	1	12	6	42,8	1	12
3.	<i>Muxobolus cyprini</i>	5	35,7	1	8	5	35,7	1	8
4.	<i>Ichthyophthirius multifiliis</i>	3	21,4	1	7	3	21,4	1	7
5.	<i>Apiosoma piscicolum</i>	4	28,5	1	9	4	28,5	1	9
6.	<i>Bothriocephalus opsariichthydis</i>	3	21,4	2	3	3	21,4	2	3
	Жәми	8	57,1	1	12	8	57,1	1	12

Сазан балығының көпшилик паразитлери карп семействасына кириўши балықларда кең тарқалған хәм туўры раўажланыў циклине ийе. Олардың 4 түри хожайын алмасыў жолы менен раўажланады. Олардан 1 түри қамшылылар типі (қан паразитлери): *Cryptobia cyprini* хәм 1 түри *Bothriocephalus opsariichthydis* ға тийисли.

Сазан балығы паразитлери ишинде *Eimeria carPELLI*, *Muxobolus cyprini*, *Apiosoma piscicolum* салыстырмалы көбирек ушырасты, кең тарқалған хәм патогенли әхмийетке ийе.

Мағлыўматларға карағанда, жоқарыда ушырасатуғын патогенли паразитлердин көпшилиги Әмиўдәрйадан Еркіндәрйа, Қарабек хәм Бозатаў каналлары

арқалы кирип барып, басқа балықларға өтеди хәм көплеп инвазиялық кеселликлерди келтирип шығарады [2].

Сол себепли «Даўйткөл» суў сақлағышы сазан балығының инвазиялық кеселликлери профилактикасы ушын кесел қозғатыўшы паразитлер санын кемейтириў, балықларды сыпатлы азықландырыў, паразитлердин аралық хожайынлары менен гүресий системасын әмелге асырыў, хәр жылы сазан хәм басқа әхмийетли балықларының шабақларын алып келип көбейтиў, балықлардың уўылдырық шашыў ўақтында олардың суў сақлағыштан шығып кетпейи ушын суў келиўши каналларға хәр қыйлы өлшемдеги торларды қойып балықлардың шығып кетиўине жол қоймаў керек.

Әдебиатлар

1. Юсупов О. 1988. Паразитические простейшие рыб озера водохранилища Дауыткуль в дельте Амударьи. Сб. «Болезни и паразиты в тепловодном рыбном хозяйстве». –С. 72-75
2. Жолдасова И.М. Павловская Л.П., Любимова С.К. Уразымбетова Б.К., Темирбеков Р.У. Рыбохозяйственные водоемы дельтовой зоны Амударьи и проблемы устойчивого использования их ресурсов. //Вестник ККО АН РУз. 2002. №5-6. –С.3-9.
3. Паспорт (водоема «Дауткуль») рыбохозяйственного водоема. –Нукус: 2011.

РЕЗЮМЕ

Мақолада «Дауткўл» сув омборининг ҳар хил экологик шароитларда Сазан - *Cyprinus carpio* (Linnaeus, 1758) балигининг паразитлар билан заарланиши динамикаси ҳамда унинг олдини олиш бўйича таклифлар берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье приводятся динамика заражения паразитами Сазана - *Cyprinus carpio* (Linnaeus, 1758) Дауткульского водохранилища в разных экологических условиях и даны рекомендации по профилактике.

SUMMARY

The article provides recommendations on the dynamics of parasitic infestation of carp – *cyprinus carpio* (Linnaeus, 1758) in different ecological conditions of the reservoir “Dautkul” and its prevention.

АРҚА-БАТЫС ҚЫЗЫЛҚУМЫНДА ТҮСКИ ҚУМ ТЫШҚАНЫНЫҢ (MERIONES MERIDIANUS RALL) КӨБЕЙИҮИ, ЖАС, ЖЫНЫС СТРУКТУРАСЫ

Б.Дж.Алламуратов – ассистент оқытыўшы

Г.А.Асенов – биология илимлериниң докторы

Р.М.Есимбетов – ассистент оқытыўшы

Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик университети

Р.Қ.Сейтмуратов – Өзбекстан Республикасы Денсаўлықты сақтау министрлиги, Республика оба, карантин, аса қәуипли жуқпалы кеселликлер профилактика орайының Қарақалпақ филиалы Нөкис қаласы баслығы

Таянч сўзлар: динамик ўзгаришлар, популяция, эмбрион, купайиш, адаптация.

Ключевые слова: динамика изменений, популяция, эмбрион, размножение, адаптация (приспособление).

Key words: dynamics of changes, population, embryo, reproduction, adaptation.

1986-2019 жылларда түски қум тышқанының көбейиўи бойынша бизлердин 2016-2019-жылларда жыйналған аз ғана материалымыз (1100 бас) хәм Қарақалпақстан обоға қарсы филиалының көп жыллық материаллары тийкарында бул түрдин март айынан баслап октябрь айына дейин көбейетуғынлығы анықланған. Айырым тиришилик ушын қолайлы қысы хәм бәхәри жыллы жыллары оннан да ерте-февраль айынан баслап көбейген жыллар да мәлим, Мәселен: 1962-1963- жыллары февраль айында да түски қум тышқанының буўазлары улыўма изертленген урғашысының 4,5 % кураған, ал хәр бир буўазына келетуғын орташа эмбрион саны 3,5 нан келген. Бундай ерте көбейиў бул түрдин басқа ареалларында да байқалған. Оны Ю.М.Ралль (1936, 1938, 1939);

А.А.Лисицин, М.П.Демяшев (1961); М.П.Демяшев (1962); В.С.Петров, М.В.Шейкина (1950) Волга-Урал хәм Батыс Қазақстанда; А.Н.Павлов (1959, 1965) Арқа Батыс Каспий территорияларында, Г.А.Асенов (1968) қызылқумның Қарақалпақстан территориясында анықланған.

Түски қум тышқанының Арқа-Батыс қызылқумының хәр түрли районларында көбейиўи бизлердин изертленген хәм анализленген көп жыллық материалларымыздың жуўмағы №1-2 кестелерде берилген. Материаллардан көринип турғанындай, буўаз тышқанлар саны 1965-1966 хәм 1989-1990- жыллары январь айында 1-5% арасында олардың хәр бирине келетуғын орташа эмбрион саны 4-5 дана муғдарында болған (кесте-№3) март айының екінши он күнлигинен (декада)

баслап бууаз тышқанлардың саны 1966-1967- жыллары 33%; 1998- жылы 8,7%;, ал үшінши он күнлигинде бул көрсеткишлер 16,6% (1966-1967); 50,0% ке дейин болған (1998), олардың хәр бууазына келетуғын орташа эмбрионның саны 4,5-6,1 дана муғдарында болған. Бул түрдің бууазлық көрсеткишлери апрелдің 1-декадасында 21,4% (1990-2010), 33,0% (1966-1967), 1998- жылы 63,6% ке дейин жеткен, орташа эмбрион саны 4,0-5,6 дан аспаған болса, бул көрсеткишлер айдың 2-декадасында 20,1-45,0 хәм 50,0% муғдарында болып, 3-декада да бууаз тышқанлардың саны 33,0% (1966-1967) кураған, 16,5% (1980-1990), 49,1% (2000-2010) хәм 50,0% (2000жж) этирапында болғанлығы анықланды. Түски қум тышқанларының көбейіуі май айының 1-2 декадаларында 1966-1967- жыллары бууаз тышқанлардың саны бойынша 20-66%, эмбрион саны олардың хәр бирине орташа 5,5-6,0 данадан келген. 1980-1990- жыллары бул көрсеткишлер 1-декадада

43,2%, 2-декадада 20,7%, ал 3-декада да 32,1% муғдарында болып, орташа эмбрионлар 5,7-6,3 данадан келген. Бул түрдің көбейіуі июнь-август айларында да дауам етип, бууазлар саны 5,7-18,5% шамасында болып, олардың хәр бирине келетуғын орташа эмбрион саны 5,3-6,5 муғдарында болған. Түски қум тышқанының көбейіуі гүз айларында да дауам еткен. Мәселен: 1966-1967- жыллары сентябрьдің 2-декадасында бууазлар саны 33,0% курап, орташа эмбрион саны 4,5 данадан келген. 1978-79- жыллары бул көрсеткиш сол сентябрь айының 2-декадасында 23,7%, ал орташа эмбрион саны 4,7 дананы кураған. 1989-90- жыллары түски қум тышқанының көбейіуі сентябрь айының 3-декадасында, октябрь айының 1-2 декадаларында да дауам етип бууазларының саны 0,3-2,3% тен артпаған, орташа эмбрионлар саныда 3,5-4,7-5,0 дана муғдарында болған.

1-Кесте. Арқа-Батыс қызылқумында түски қум тышқанының көбейіуі

Айлар	декада	1966-1967			1980-1990			2000-2010			2016-2019		
		Ержеткен урғашысы саны	Соннан бууазы % есабында	Бир урғ келетуғын эмбрион саны	Ержеткен урғашысы саны	Соннан бууазы % есабында	Бир урғ келетуғын эмбрион саны	Ержетке урғашысы саны	Соннан бууазы % есабында	Бир урғ келетуғын эмбрион саны	Ержетке урғашысы саны	Соннан бууазы % есабында	Бир урғ келетуғын эмбрион саны
III	2	3	1,0	5,0	-	-	-	105	5,5	4,0	-	-	-
	3				123	0	0	36			33		
IV	1				83			13					
	2	3	33,0	5,0				26			8	8,7	6,1
V	3	12	16,6	4,5				88			16	50,0	5,6
	1	3	33,0	4,0	395	5,0	6,4	340	21,4	5,6	11	63,6	4,7
VI	2	6	45,0	4,0				469	20,1	5,2	2	50,0	5,0
	3	6	33,0	6,0	2315	16,5	5,7	307	49,1	5,6	8	50,0	5,8
VII	1	5	20,0	6,0				155	43,2	5,8	31	32,2	5,3
	2	3	66,0	5,5				166	20,7	5,7	56	30,3	5,4
VIII	3				1128	36,0	5,8	106	32,7	6,3	78	16,4	4,2
	1							77	22,1	5,0			
IX	2							31	12,9	5,7	4	25,0	4,0
	3				38	45,0	7,4	10					
X	1							9	11,1	3,0			
	2							21	24,0	4,4			
XI	3	6			473	5,7	5,3	13			9		
	1							13					
XII	2							23					
	3				108	18,5	5,5	26	7,7	6,5			
I	1							44	6,8	3,7	11		
	2	20	33,0	4,5	325	23,7	4,7	127	11	3,6	2		
II	3	30						342	13,7	4,0	52	2,4	2,5
	1	74						568	2,3	4,3	142		
III	2				932	0,7	4,7	716	0,3	5,0	117	0,9	5,0
	3				246			258			49		

2-Кесте. Батыс Қызылқумның Нөкис қумы районында түски қум тышқанының көбейіу потенциалы

Жылы	Ержеткен урғашы песч. саны	Бууаз песч. саны %	Көбейіу ушын 100 урғашыға келетуғын эмбрион саны	Бир урғашы жылына тууыуы саны	Бир жыллық өсім % есабында	Бир урғашыға келетуғын орташа эмбрион саны	Көбейіу декада саны
1970	1408	288(20,4)	951,4	1,9	415,1	4,9	11
1980	6930	641(10,0)	424,0	0,8	176,1	5,5	7
1990	3747	263(7,0)	1005,6	1,3	301,2	5,4	14
2000	1595	208(13,0)	1091,0	1,3	312,5	5,7	8
2016-2019	542	189(35,1)	2265,3	0,9	664,4	5,2	12

Бизлер 24 жыллык материалды анализлеп, соның 9 жылында, 10, 17 декада дауаында, ал 15 жылында 6,9 декада дауаында көбейіуінің гүәсымыз. Соның ишінде узак 10-17 декада дауаында 1970, 1972, 1985, 1986, 1988, 1989, 1991, 1998- жыллары бул түски қум тышқанының көбейіу потенциалы (хәр бир ержеткен шәртли урғашыға келетуғын эмбрионның саны бойынша) 931,9 данадан 2265,3 данаға дейин жеткен хәм оның жыллык өсими де жоқары болған. Сондай-ак, усы жыллары хәр бир жынысый ер жеткен урғашы тышқанлар көрсетилген 24 жылдың 7-жылында 2-3 мәртебеден туўған, 14-жылын бир-еки ретке дейин туўған, ал тек 3-жылында ғана хәр бир урғашы тышқан орташа бир реттен де төмен туўғанлығы анықланған. Түски қум тышқанының Нөкис қумы районындағы көп жыллык орташа көбейіу потенциалы (буўазлар саны процент есабынан) 10,5% ке тең. Айырым жыллары ол 20, 30, 48% ке дейин болса, гейпара жыллары ол 5,3-7,2% ке тең аспайды. Орташа эмбрион саны 4,2 ден 5,9 дейин жетеди. Дыққатқа турарлық бир нәрсе, олда болса, буўаз тышқанлар саны 1966-1967- жыллары 31,7%, орташа эмбрион саны 4,9 дана болса, 1978-1979-жыллары ол 16,7% хәм 5,0 эмбрионға, 1989-1990- жыллары-17,9% ке, эмбрионы болса 4,9 дана, 1998-жыл 29,9% ке, эмбрион саны болса 4,9 дананы кураған. Бул туўыушылық көрсеткишлердің хәр 10-жылдан төменлеп барыуының себеби, Арал теңизинің тезлик пенен курып барыуы тийкарында экологиялық жағдайының төменлеуіне байланыслы болса, екінши жағынан өзгерген экологиялық жағдайға ийкемлесип, популяциясының санын саклау ушын организмнің барлық биологиялык

ресурсларын мобилизация-лауының көриниси деп ойлаймыз.

Түски қум тышқаны кызылқум шараятында өзгермели экологиялық жағдайында да массалық түрде апрель, май айларында жоқары көбейіу потенциалына ийе. Әсиресе, биринши буўазлық цикл - апрельдің 2-декадасына, май айының 1-2 декадасына туўра келеди. Айырым жыллары бул ўақыт бир декада ерте, кеште болыуы да мүмкин. Бул түрдің үзликсиз көбейіуі популяциясының хәр түрли жаста болып, олардың жынысый жетилісуінің бир ўақытта болмауынан болыуы керек. Оның ишінде қыслап шыққан жастағылары кемінде еки мәртебе көбейеди. Биринши ерте туўғанлары да жынысый жетисип көбейіуге кириседи. Себеби: 1963, 1979, 1989- жыллардағы бизиң баклауымыз бойынша апрель айында, майдың 1-2 декадаларында буўаз тышқанлардың 21% ке, ал майда 6-10% ке жакыны екінши мәртебе буўаз екенлиги анықланды. Ең қызығы, Қызылқумның Арқа-Батыс бөлими Орта Азияның ярым шөлин екиге бөлип туратуғын орын болып, Арқа хәм Кубла ярым шөлинің шегарасы усы территорияның орайы болған Нөкис қумы арқалы өтеди. Түс қум тышқанының туўыушылық укыбын мына келтирилген эмбрион санының қатарынан көриуге болады (кесте-3). 3-кестеден көринип турғанындай, түски қум тышқаны Қызылқумның арқа-батыс бөлими территорияларында жоқары төллиликке ийе. Изертленген 604 буўаз урғашыларының 10,1% төмен төллиликке ийе болса яғный 10,1% кураса, 82,6% орташа төллиликке 5-8 эмбрионға ийе болғанлығын, ал 6,6% буазлары жоқары төллиликке ийе екенин, ямаса 9-11 эмбрионға дейин туўатуғынлығы анықланды.

3-Кесте. Арқа-Батыс Қызылқумында түски қум тышқанының көбейіуінің төллилик көрсеткиши

Эмбрион қатары (саны)	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	жәми	Орташа эмб.саны
Ушырасыу саны	2	30	29	172	156	122	50	33	7	3	604	5,8
Эмбрион саны	4	90	346	860	936	859	400	297	70	33	3835	-
Буўазлар төллилиги % есабында	0,3	5,6	4,4	28,4	25,8	20,2	8,2	3,0	1,1	0,5	-	-
Буўазлар төллилиги % есабында	10,2			82,6			6,6			-		

Бизлердің материалларымыз бойынша Нөкис қумы районы жағдайында бул түрдің популяциясында бәхәрде бир жыллык тышқанлар 51-55% , ал гүзде 6-8 айлықлары 72-84%, ал көп жасағанлары еки хәм оннан да көбирек жыл жасаған тышқанлар бәхәрде 3,5-4%, ал гүзде 0,4-0,6% муғдарында ушырасады.

Жуўмақлау. 1.Түски қум тышқанының көбейіуін үйрениу, түр популяциясының Арқа-Батыс Қызылқум жағдайында көбейіу процесинің баслануы, созылуы тоқтауы ўактын мәүсимин жыл лауаында неше рет туўатуғынын, олардың хәр биринде орташа неше эмбрионан келетуғынын максимал, минимал, орташа көрсеткишлерин анықлауда хызмет етеди.

2. Бул түрдің Қызылқум шараятында төллилигин анықлау популяцияның санын, оның өсимин, мәүсимлик, көп жыллык динамикасын, айрым эпизоотологиялық жағдайларда қарсы гүрес илажларын өткеріуде үлкен әмелий әхмийетке ийе.

3. Көбейіу биопотенциал дәрежеси көрсеткишин үйрениу түрдің сан динамика өзгерис нызамлықларын ашыуда түрдің эпизоотиялық процесинде тутқан орнын белгилеу фактор сыпатында бахалаушы илмий тийкар тарқатыушы болып есапланады.

4. Арқа-атыс Қызылқумында түски қум тышқаны 8-10 жыл дауаында көбейетуғынлығын хәм оның тиришилик жағдайға байланыслы өзгерип туратуғынлығы да мәлим болды.

Әдебиятлар

1. Асенов Г.А. Экология грызунов оазиса низовьев Амударьи и их эпизоотологическое и эпидемиологическое значение. Автореферат канд.дисс. –Фрунзе: 1968.
2. Демяшев М.Г. Размножение полуденных и гребенчиковых песчанок и динамика численности в Волжско-Уральских песках Западно-Казахстанской области за 22 года (1939-1960). В кн. Вопросы экологий, Т. VI. Вышшая школа. 1962.
3. Лисицин А.А., Демяшев М.Г. Особенности размножения полуденных и гребенчиковых песчанок в разных районах Западного Казахстана. В.кн. Первое Всесоюзное совещания по млекопитающим. Тезисы докладов. Ч. II. Изд. МГУ. 1961.
4. Мократов Н.Я. Численность и размножение полуденных песчанок в Таукумах. Науч. конферен. по природной очаговости и профилактике чумы. -Алма-Ата: 1963.
5. Павлов А.Н. Некоторые экологические особенности полуденных песчанок С.З. Прикаспий и Волжско-Уральских песков. В.кн. материалы IV. Науч. конференций по природной очаговости чумы. -Алма-ата: 1965.
6. Ралль Ю.М. Введение в экологию полуденных песчанок (размножения, питания). Журн. Вестник. Микробиологии, биологии, эпидемиологии и паразитологии. –Саратов: 1939. Т. XVIII Вып. 1, 2, 3, 4.

РЕЗЮМЕ

Мақолада Шимолий-Фарбий Қызылқумда яшовчи тушки қум сичконининг кўп йиллик ўртача кўпайиш потенциалли ўртача эмбрион сонига асосланганлиги, бу туғувчанлик кўрсаткичлари Орол денгизининг кўриб бориши ва экологик шароитта молашиши, популяция сонини саклаб қолиши билан боғлиқ эканлиги кўрсатилган.

РЕЗЮМЕ

В статье информация основывается на средний показатель потенциала размножения эмбрионов полуденных песчаных мышей обитающих в Северо-западных кызылкумах. Данный анализ обосновывается высыханием Аралского моря, и изменением экологических показателей, адаптаций и сохранением числа популяций.

SUMMARY

The article presents the results of the North-Western Kyzyl Kum inhabiting midday gerbils of reproduction of perennial average indicators, on the number of average indicators of emryos. It is substantiated that it is related to the drying up of the Aral Sea and changes in ecological indicators, adaptations and conservation of the number of populations.

XANTHIUM STRUMARIUM L: BIOLOGICAL CHARACTERISTICS, PHARMACOLOGY, AND APPLICATION IN TRADITIONAL MEDICINE

M.B.Artaqov – assistant teacher

T.D.Xaytbayev – student

A.S.Sabirov – student

Nukus state pedagogical institute named after Azhiniyaz

Q.G.Khajibayev – junior researcher

G.E.Berdimbetova – candidate chemical sciences, senior researcher

*Karakalpak Scientific Research Institute of Natural Sciences Karakalpak Branch
of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan*

Tayanch soʻzlar: *Xanthium strumarium* L, farmakologik xususiyatlari, barg damlamasi, meva damlamasi va ildiz damlamasi.

Ключевые слова: *Xanthium strumarium* L, Фармакологические свойства, настойка листьев, настойка плодов и настойка корня.

Key words: *Xanthium strumarium* L, Pharmacological properties, tincture of leaves, ruit tincture, and root tincture.

The improvement of traditional technologies for the processing of plant raw materials, the return of interest in herbal medicine, and the experience of traditional medicine have caused a new wave of research on plants as sources of valuable biologically active substances for the production of phytopreparations and dietary supplements and it is considered the most promising direction in the formation of the domestic pharmaceutical industry.

The vast territory of Karakalpakstan includes unique natural areas and has a diverse floristic world. Many of them are widely used in scientific and folk medicine [1].

Among the most interesting plants in the world, *X. Strumarium* is not the last, surprising with its medicinal, economic, decorative, and applied and other properties.

Distribution in Karakalpakstan and the general area. It is found throughout the territory of Karakalpakstan. Adventive plant in Karakalpakstan originates from Central Asia. Main habitats. These are annual grasses, the fruits of which are hooked and covered with thorns. There are 3 types in the CIS. Two species grow in Central Asia. *X. Strumarium* is widely grown among cultivated crops and in abandoned, empty areas [2]. An annual herb, woolly pubescent, grayish-green with an unpleasant odor. The stem is erect, branched, brownish, and glandular in the upper third. The leaves are alternate, petiolate, from ovate to round triangular, cordate at the base, incised toothed along the edge, most often 3-7-lobed. The flowers are tubular, small, greenish, unisexual (monoecious plants), collected in baskets placed in bunches in the leaf axils. Baskets with staminate flowers are multi-flowered, surrounded by a wrapper of identical non-accrete leaves; with pistil late ones - two-flowered with an interfoliate wrap. The fruit envelope is gray-green, oval at the base, and narrowed towards the apex - 10-15 mm long and 5-9 mm wide, at the apex with 2 straight spaced spines covered with thorns. Leaves, stems and roots of the plant are used for medicinal purposes. Leaves and stems are harvested in July-August, fruits in September-October, roots in late autumn.

Figure 1. *Xanthium strumarium* L

The nature of the danger. The herb contains a significant amount of alkaloids, xanthostrumarine glycoside, ascorbic acid, and other substances. *X. strumarium* has an antiseptic, fungicidal, anti-inflammatory effect. The high content of organic iodine, as well as Se, Mn, Zn, Cu, determine its thyrotropic activity. *X. Strumarium* is a poisonous plant, an overdose is dangerous. When using topically, you should be careful, as the infusion causes a burning sensation. 95 First aid - gastric lavage with an aqueous suspension of activated carbon, 2% baking soda solution; when vomiting, swallowing pieces of ice, laxative. The practical significance of the species. The aerial part of the plant exhibits antimicrobial, diaphoretic, antipyretic, and sedative properties. Most often, the infusion is drunk with diarrhea, dysentery, colds, skin diseases, and diseases of the thyroid gland. The fresh juice of the plant is said to be effective in treating hives. They also lubricate the affected areas with skin diseases, in particular with eczema, lichen, scrofulous scabs, skin cancer, acne, fungal infections. The *X. Strumarium* is used in homeopathy [3].

The herb, roots, and seeds of *X. Strumarium* are used in Indian medicine as a tonic and diuretic. Herbal juice in folk medicine is used for kidney stones; 2% water infusion of fruits has a diuretic effect. The experiment revealed a beneficial effect of *X. Strumarium* herb infusions on the sexual function of male animals. In Chinese medicine, *X. Strumarium* is used as a diuretic, for chronic pyelonephritis and inflammatory processes in the bladder. In folk medicine, the plant is used as an antipyretic, diaphoretic, sedative for rheumatism and hypothermia. The fruits are used as ointments for eczema, itchy rashes, scabies and insect bites. In Russian folk medicine, a decoction of seeds and roots is used for diseases of the bladder and prostate adenoma. The herb infusion is used for kidney stones as a tonic and improving male sexual function [4]. In oriental medicine, this plant is widely used to treat many diseases, such as rhinitis,